

Bab 3.1

Maksud Zaman Prasejarah

Zaman sebelum manusia mengetahui dan mengenal tulisan

Dibahagikan kepada dua: Zaman Batu dan Zaman Logam

Zaman Batu

-merujuk kepada penggunaan teknologi batu dalam kehidupan harian manusia pada zaman tersebut

<i>Zaman Paleolitik</i>	<i>Zaman Mesolitik</i>	<i>Zaman Neolitik</i>
mencabar kerana manusia perlu meneruskan kelangsungan hidup mereka dengan menggunakan teknologi batu yang sebar ringkas	memperlihatkan cara hidup yang semakin berkembang	menunjukkan tahap perkembangan teknologi serta corak kehidupan yang lebih baik
menggunakan peralatan yang diperbuat daripada tulang binatang	memburu binatang/ menangkap ikan sebagai sumber makanan	wujud kawasan petempatan yang mengamalkan aktiviti bercucuk tanam, membuat tembikar dan menternak binatang
menggunakan peralatan batu	cuaca tidak terlalu sejuk	-

Zaman Logam

-merujuk kepada penggunaan teknologi gangsa dan besi

-melakukan inovasi logam besi dan gangsa dalam peralatan

-melakukan aktiviti pelayaran

-menjalankan aktiviti pertukaran barangan dan peralatan berasaskan gangsa yang dapat dikesan bertaburan di rantau Asia Tenggara

-peralatan besi seperti kapak, tulang mawas, beliung dan mata lembing digunakan untuk memburu, bertani dan menjalankan aktiviti harian

Tempoh Masa Zaman Prasejarah

Zaman Paleolitik	2.5 juta tahun—8000 SM
Zaman Mesolitik	12000—4000 SM
Zaman Neolitik	10000—2000 SM
Zaman Logam	3500—500 M

Bab 3.2

Lokasi Zaman Prasejarah

Gua Chauvet, Perancis	-30000—27000 SM
	-lukisan gua membuktikan manusia terlibat dalam aktiviti memburu binatang
Altamira, Sepanyol	-35000—11000 SM
	-lukisan gua membuktikan kewujudan manusia Zaman Mesolitik
Catal Huyuk, Turki	-7100—600 SM
	-aktiviti utama ialah pertanian khususnya barli dan gandum

Bab 3.2 (cont)

Gobleki Tepe, Turki	-12000 SM
	-binaan batu berkaitan dengan upacara ritual
Shahr-i-Sokhta, Iran	-3200—1800 SM
	-membuktikan kehidupan masyarakat tersusun dengan kawasan perumahan, perkuburan dan kawasan pembuatan barangan harian
Zhoukoudian, China	-18000—11000 SM
	-penemuan rangka manusia yang dinamakan Peking Man
Bhimbetka, India	-30000 SM
	-membuktikan kehidupan prasejarah di India
Stonehenge, Britain	-3700—1600 SM
	-digunakan dalam upacara ritual dan tempat mengkaji bintang

Lokasi Zaman Prasejarah di Asia Tenggara

Ban Chiang, Thailand	-3600—500 SM
	-tapak Zaman Neolitik
	-menjalankan kegiatan menternak binatang, pertanian, pembuatan logam, tekstil dan tembikar tanah
Lenggong, Malaysia	-11000—10000 SM
	-membuktikan kehidupan manusia merentas Zaman Paleolitik, Hoabinhian dan Neolitik
	-rangka Perak Man menjadi bukti kehidupan Zaman Prasejarah
Gua Liang Bua, Pulau Flores Indonesia	-94000—12000 SM
	-membuktikan kehidupan manusia Zaman Paleolitik hingga Logam
	-penemuan fosil dan sisa tulang Flores Man
Gua Tabon, Filipina	-dianggarkan berusia 47000 SM
	-penemuan rangka manusia berusia 22000—24000 SM
Sa Hyun, Vietnam	-1000 SM—200 M
	-pembuatan tembikar merupakan aktiviti utama
	-membuktikan kehidupan manusia Zaman Besi
Gua Padah-lin, Myanmar	-13000—11000 SM
	-tempat tinggal manusia Zaman Prasejarah

m/s 58

Kesenian dan Kebudayaan

C

By [evon_lavender](#)
cheatography.com/evon-lavender/

Not published yet.
 Last updated 5th October, 2026.
 Page 2 of 11.

Sponsored by [ApolloPad.com](#)
 Everyone has a novel in them. Finish Yours!
<https://apollopad.com>

m/s 58 (cont)

•Zaman Paleolitik	-menghasilkan lukisan gua
	-bersifat realisme
•Zaman Mesolitik	-terdapat lukisan gua
•Zaman Neolitik	-kesenian melalui corak menghiasi permukaan tembikar
	-pola geometri merupakan pola utama yang dikenali sebagai simbolisme
•Zaman Logam	-mementingkan nilai estetika
	-e.g. gendang gangsa mempunyai pola hiasan yang menarik

m/s 63

Ideofak

•Zaman Prasejarah	•Zaman Moden
-mempercayai konsep kehidupan selepas mati dan menghormati mayati	-manusia masih menghormati mayat mengikut kepercayaan dan agama masing-masing
-mayat dikebumikan dengan pelbagai peralatan atau bahan makanan	-

Monumen dan Seni Bina

•Zaman Prasejarah	•Zaman Moden
-manusia Zaman Neolitik mempunyai kepakaran membina monumen	-manusia kini mampu membina binaan moden, menarik dan mengagumkan seperti KLCC
-binaan tersebut masih kekal dan menjadi warisan sejarah untuk generasi kini dan akan datang seperti struktur megalitik di Ggantija, Malta	-

Bab 4.2

Konsep Tamadun

Sudut Pandangan Islam	Sudut Pandangan Barat
-Islam sebagai al-Din (cara hidup)	-istilah "civilisation" digunakan bagi menggunakan tahap sesuatu masyarakat atau budaya yang kompleks
-merangkumi pembangunan lahiriah dan rohaniah	-diukur melalui pencapaian ilmu dan teknologi, ekonomi, struktur politik, kemasyarakatan, dan petempatan di bandar
-berasaskan nilai dalam pendidikan seperti yang disarankan dalam al-Quran, hadis, dan ajaran Nabi Muhammad S.A.W.	-dikaitkan dengan pembangunan lahiriah terutama dalam bidang kebudayaan seperti kesenian, penulisan, undang-undang dan perbandaran

Tokoh:

Ibn Khaldun

Arnold J. Toynbee

By **evon_lavender**
cheatography.com/evon-lavender/

Not published yet.
 Last updated 5th October, 2026.
 Page 3 of 11.

Sponsored by **ApolloPad.com**
 Everyone has a novel in them. Finish Yours!
<https://apollopad.com>

Bab 4.2 (cont)

-karyanya <i>Muqquadimah</i> memperkenalkan konsep “umran” dan “hadharah”	-tamadun sebagai suatu sistem masyarakat yang memperkasakan sistem politik, ekonomi, sosial, kesenian, dan kebudayaan
-“Hadharah”: akidah, syarak, akhlak, falsafah, kebudayaan, dan peradaban	-karya beliau ialah <i>A Study of History</i>
-“Madaniyah”: kebendaan dalam kehidupan dan bersifat umum kepada semua manusia	-
Syed Muhammad Naquib Al-Attas	-
-mengatakan tamadun ialah keadaan kehidupan insan bermasyarakat yang mencapai taraf kehalusan tatasusila dan kebudayaan yang luhur bagi seluruh masyarakatnya	-
-karya beliau ialah <i>Islam dalam Sejarah dan Kebudayaan Melayu dan Historical Fact and Fiction</i>	-

Bab 4.3

Ciri-ciri Tamadun Awal Dunia

•Pertanian dan Perdagangan

-kehidupan masyarakat tamadun awal dunia mulai berkembang dengan adanya kegiatan pertanian

-faktor yang menggalakkan kegiatan pertanian:

•penciptaan peralatan

•pembinaan teres

•pembinaan saluran

•penciptaan kincir angin

-kemajuan kegiatan pertanian membawa kewujudan kegiatan perdagangan

-dua kaedah kegiatan perdagangan:

Perdagangan tempatan:

•menukarkan barangan kraf tangan dan perkhidmatan

Perdagangan jarak jauh:

•bertukar-tukar barangan dengan penduduk dari tamadun yang lain

•Sistem pemerintahan

-fungsi kerajaan: menguruskan pemerintahan kota

Awal:

•Pendeta mengetuai pemerintahan kota

Kemudiannya:

•Raja sebagai pemerintahan

-raja dibantu oleh golongan bangsawan dan pendeta

-sistem perundangan: melicinkan urusan pentadbiran negara

•Pembentukan bandar

-Pembentukan bandar yang menjadi pusat pentadbiran, ekonomi, dan kebudayaan→Bermula dengan kampung→Berlaku pentambahan penduduk, kampung berkembang dan disatukan

Ciri-ciri bandar:

Fungsi bandar:

Bab 4.3 (cont)

•pelan susun atau bangunan dan petempatan yang tersusun	•menjadi pusat kegiatan politik, ekonomi dan kebudayaan
•rumah kediaman dilengkapi dengan perigi, bilik mandi dan tandas	•menjadi institusi sosial dan ekonomi
•mempunyai prasarana yang sistematik seperti pasar, rumah ibadat dan kawasan kediamannya	•menjadi asas kelahiran tamadun awal dunia
•pebinaan sistem perparitan dan pembentungan	-
•pembinaan kota atau tembok untuk mengelak serangan luar dan menjadi kawasan sempadan	-

Bandar

•Ur dan Uruk

•Memphis

•Mohenjo-Daro

•Anyang

Lokasi

Sungai Tigris dan Euphrates

Sungai Nil

Sungai Indus

Sungai Huang He

Pengkhususan Pekerjaan

-kesan pembentukan dan perkembangan bandar:

•meningkatkan jumlah penduduk

•mewujudkan pengkhususan pekerjaan

•menawarkan banyak peluang pekerjaan

Golongan

•Jurutera

•Petani

•Artisan

•Saudagar dan pedagang

Peranan

Mengawal sistem pengairan sungai

Bekerja di sawah

Mengukir, menempa besi dan tembikar

Bertukar-tukar barangan yang dihasilkan oleh golongan artisan

Teknologi

-kepentingan hasil penciptaan:

•memberi keselesaan kepada masyarakat

•penciptaan roda membantu penggunaan kereta kuda dan lembu untuk mengangkut hasil pertanian dan perhubungan penduduk

•pembuatan logam tembaga, gangsa dan besi seperti bajak untuk pertanian

-sumbungan tamadun awal dunia dalam teknologi

Tamadun

•Tamadun Mesopotamia

•Tamadun Mesir Purba

•Tamadun Indus

Teknologi

Pembinaan Taman Tergantung Babylon

Pembinaan piramid dan sfinks

Pembinaan negara kota Mohenjo-Daro

Organisasi Sosial

-kemunculan golongan pekerja dalam tamadun Mesir Purba

Firaun

Bab 4.3 (cont)

-tiga faktor yang menentukan kelas sosial, iaitu:	Wazir, bangsawan, pegawai kanan dan golongan agama
•jenis pekerjaan	Golongan Penyalin/Penulis
•kekayaan	Artisan berkemahiran dan karyawan
•pengaruh	Petani dan buruh
-hamba terdiri daripada dua kumpulan, iaitu hamba perang dan hamba yang dijual	Pembantu rumah dan hamba

•Agama dan Kepercayaan

- mempercayai dan menyembah banyak tuhan seperti bulan, matahari, ibu dan sungai
- institut agama: menguruskan upacara keagamaan
- tempat ibadat besar: menghormati tuhan
- masyarakat Mesir Purba mempercayai kehidupan selepas mati
- institut agama yang mengurus upacara keagamaan, seperti korban binatang atau mempersembahkan makanan kepada kuasa roh

•Tulisan dan Penyimpanan Rekod

- sistem tulisan wujud kira-kira 5000 tahun lalu
- pengenalan tulisan membezakan kehidupan Zaman Prasejarah dan sejarah
- fungsi tulisan: menyimpan rekod penting
- tulisan pertama menggunakan simbol gambar atau piktograf

•Kesenian dan Kesusasteraan

- artisan menggunakan gaya dan teknik tertentu untuk menggambarkan budaya masing-masing
- mereka menghasilkan patung dan lukisan yang menggambarkan Tuhan, dewa, pahlawan, dan pemerintah
- patung daripada tembaga dibuat apabila penggunaan tembaga diperkenalkan

m/s 98

Tamadun Mesir Purba

- terletak di kawasan lembah Sungai Nil, terpanjang di dunia (6650 kilometer)
- Mesir dikatakan Hadiah sungai Nil
- membawa lumpur berwarna hitam yang subur untuk pertanian
- membekalkan sumber makanan, sumber perhubungan dan pengangkutan terpenting
- mempengaruhi petempatan yang kemudian berkembang menjadi negara-kota

Kerajaan Purba	Kerajaan Pertengahan	Kerajaan Baru
-perkampungan petani bermula pada 5000 SM	-2100—1650 SM	-muncul apabila golongan bangsawan memerintah Mesir
-terbahagi kepada dua kerajaan:	-berlaku perkembangan bidang kusasteraan, ukiran, membawa kestabilan dan kemakmuran ekonomi	-digelar Firaun yang telah membentuk pasukan tentera yang kuat bagi mematahkan serangan orang luar
•Kerajaan utara: terletak di hilir Sungai Nil, suhu kawasan lebih sejuk	-ibu kota ialah Thebes	-raja yang terkenal: Ramses

m/s 98 (cont)

•Kerajaan selatan: terletak di hulu Sungai Nil, kawasan luas dan berhadapan padang pasir	-menggalakkan kegiatan perdagangan menggunakan jalan sungai	-Ramses membina banyak monumen terkenal berupa berhala
-diytukan sekitar 3100 SM oleh Raja Mennes	-mengadakan hubungan perdagangan dengan Nubia, terletak di bahagian selatan Mesir	-zaman kejatuhan bermula apabila Ramses II memerintah pada 1279—1213 SM
-Memphis dibuka sebagai ibu kota	-menghadapi ancaman serangan penjahat di laluan perdagangan	-
-mencapai kemuncak pada 2650 SM	-Raja Mesir menghantar tentera bagi melindungi pedagang penduduk Mesir membina kubu di sepanjang Sungai Nil	-
	-mengambil alih kuasa kota Nubia	-

m/s 102

Tamadun Huang He

- terletak di kedudukan dua sungai utama, Sungai Huang He/Sungai Kuning dan Sungai Yangtze
- sungai menjadi nadi utama
- tempat di mana membina petempatan dan menjalankan aktiviti pertanian dan penternakan bintang, mengumpul hasil hutan dan berburu
- limpahan air menyebabkan banjir yang menenggelamkan keseluruhan kampung
- penduduk dapat menghasilkan makanan sendiri dan tidak berdagang dengan orang lain
- bermula kira-kira 4000 SM
- terdapat tiga kerajaan awal:

Xia	Shang	Zhou
•2205—1766 SM	•1766—1050 SM	•1050—256 SM
•tamadun tersebar hingga ke bahagian selatan Sungai Yangtze		
-perkembangan kerajaan awal ini telah melahirkan beberapa buah bandar, antaranya termasuklah Anyang, yang merupakan pusat kerajaan Dinasti Shang		
-aktiviti utama: pertanian, membuat tembikar, membina kapal, menghasilkan varnis, sutera, sulaman dan ukiran		
-kemajuan aktiviti pertanian dalam tamadun ini membawa kepada penghasilan ciptaan daripada kayu dan logam yang digunakan sebagai peralatan pertanian		

m/s 109

Kegiatan Ekonomi

•Tamadun Mesopotamia	•Tamadun Mesir Purba	•Tamadun Indus	•Tamadun Huang He
----------------------	----------------------	----------------	-------------------

By [evon_lavender](https://cheatography.com/evon-lavender/)
cheatography.com/evon-lavender/

Not published yet.
Last updated 5th October, 2026.
Page 7 of 11.

Sponsored by [ApolloPad.com](https://apollopad.com)
Everyone has a novel in them. Finish Yours!
<https://apollopad.com>

m/s 109 (cont)

-berlaku apabila wujudnya lebih hasil pertanian	-wujud pengkhususan pekerjaan dalam bidang penenunan dan pembuatan barang tembikar dan peralatan harian	-perdagangan, pertanian, pertukangan dan pembuatan dijalankan	-memberikan banyak sumbangan dalam aspek ekonomi
-petani → peniaga / pedagang / artisan	-eksport utama: tekstil dan kertas	-perdagangan dijalankan dengan pedagang dari Mesopotamia	-masyarakat amat prihatin terhadap pembangunan pertanian
-meluas sehingga ke kawasan Lembah Indus	-terdapat kegiatan perlombongan emas	-hasil perdagang yang penting adalah emas, gading gajah, manik dan hasil pertanian	-terusan dibina untuk mengairi kawasan pertanian
-terdapat pengusaha tekstil, barangan tembikar dan alat keperluan harian	-Sungai Nil membolehkan kapal-kapal dagang menyusurnya dan berlabuh di pelabuhan-pelabuhan seperti Thebes, Memphis dan Elephantine	-petani menjalankan aktiviti bercucuk tanam bagi tanaman makanan seperti barli dan kacang	-membawa kemajuan dalam teknologi pembajakan dan penciptaan cangkul dan sabit
-pertambahan penduduk menyebabkan peningkatan permintaan tukang rumah bagi pembinaan rumah		-terdapat penduduk menjadi artisan yang terlibat dalam penghasilan barangan logam dan tembikar	-petani menggunakan batas untuk tujuan penanaman

Bab 6.2

Peningkatan Pemerintahan dan Pentadbiran Tamadun Yunani

• Demokrasi	-pemerintahan yang dipilih oleh rakyat melalui pengundian
• Tirani	-pemerintahan yang dikuasai oleh golongan yang zalim dan menindas rakyat
• Aristokrasi	-pemerintahan yang dikuasai oleh golongan bangsawan
• Oligarki	-pemerintahan yang dikuasai oleh sebahagian kecil golongan yang berkuasa
• Monarki	-sistem beraja yang berasaskan keturunan

C

By [evon_lavender](https://cheatography.com/evon-lavender/)
cheatography.com/evon-lavender/

Not published yet.
Last updated 5th October, 2026.
Page 8 of 11.

Sponsored by [ApolloPad.com](https://apollopad.com)
Everyone has a novel in them. Finish Yours!
<https://apollopad.com>

Bab 6.2 (cont)

-raja pula dibantu oleh Konsul yang terdiri daripada golongan bijak pandai

Ciri-ciri Demokrasi di Athens

-Sistem demokrasi di Athens merupakan demokrasi langsung iaitu setiap warganegara Athens terlibat secara langsung dalam perbincangan bagi menentukan dasar dan peraturan politik, ekonomi dan sosial

-Dewan Perhimpunan merupakan badan tertinggi dan di bawahnya terdapat Majlis, Majistret dan Juri

•Dewan Perhimpunan	•Majlis	•Majistret	•Juri
-Keanggotan:			
1. Anggotanya terdiri daripada semua warganegara lelaki Athens	1. Ahli dilantik oleh Dewan Perhimpunan	1. Warganegara Athens	1. Dianggotai oleh 101 hingga 1001 orang berdasarkan keseriusan kes yang sedang dibicarakan
2. Setiap warganegara berpeluang memegang jawatan selama enam bulan hingga setahun	2. Ahli terdiri daripada 500 orang dengan keahlian selama dua tahun	2. Dianggotai 6000 orang ahli	2. Perbicaraan diketuai oleh pengerusi
3. Bersidang sekurang-kurangnya tiga kali sebulan	3. Ahli sebanyak 500 orang ini kemudiannya akan dipecahkan kepada 10 jawatankuasa (Prytany) yang setiap satu dianggotai oleh 50 orang	3. Sebanyak 200 hingga 500 orang merupakan hakim	-
4. Semua warganegara dibenarkan menghadiri perhimpunan	4. Pemilihan pengerusi dilakukan pada setiap kali persidangan diadakan	4. Sebanyak 10 orang jeneral tentera menganggotai badan ini	-
-Fungsi:			
1. Berperanan melantik Ahli Majlis sebagai sebahagian sistem pentadbiran yang wujud	1. Melaksanakan keputusan Dewan Perhimpunan	1. Merupakan kakitangan kerajaan	1. Juri menjadi pemutus kepada sesuatu kes
2. Menggubal undang-undang bagi memastikan keadilan dapat dilaksanakan dengan seadil-adilnya di Athens	2. Ahli-ahli Majlis bertanggungjawab mengendalikan jabatan-jabatan kerajaan	2. Melaksanakan dasar-dasar yang telah diputuskan oleh Majlis	2. Pesalah akan merayu terus kepada warganegara

Bab 6.2 (cont)

3. Membuat deklarasi peperangan bagi mempertahankan kedaulatan Athens	3. Kuasa Majlis tidak mengatasi kuasa Dewan Perhimpunan	3. Mengurus hal-ehwal pendidikan, percukaian, dan sebagainya	3. Kuasa pengadilan terletak dalam tangan warganegara
4. Perjanjian dengan negara lain bagi melicinkan hubungan antarabangsa kedua-dua belah pihak	-	-	-
5. Membincangkan hal kewangan dan percukaian bagi mengukuhkan ekonomi Athens	-	-	-
6. Menerima duta dari negara asing bagi mengukuhkan hubungan antara kedua-dua pihak	-	-	-

Pemerintahan dan Pentadbiran Sparta

- Di Sparta, sistem pemerintahan dan pentadbiran bersifat monarki terhad
- Terdapat dua orang raja yang memerintah Sparta bersama-sama bagi mengelakkan seorang daripada raja bertindak kejam
- Kedua-dua raja datang daripada keluarga Euryontids dan Agiads
- Urusan pentadbiran raja dibantu oleh sebuah Dewan Perhimpunan dan Majlis
- Dewan Perhimpunan mempunyai 10,000 orang ahli dan lima orang pegawai dilantik sebagai ephors yang berfungsi memastikan raja tidak memerintah secara mutlak
- Majlis pula mempunyai 28 orang dewasa dan berusia melebihi 60 tahun
- Keahlian Majlis seumur hidup
- Sebagaimana di Athens, kaum wanita di Sparta juga tidak terlibat dalam urusan pentadbiran dan pemerintahan
- Kehidupan masyarakat di Sparta berbeza daripada kebanyakan polis di Yunani
- Di Sparta, penekanan diberikan kepada disiplin ketenteraan
- Kanak-kanak seawal usia tujuh tahun dan kaum wanita akan dilatih menjadi anggota tentera
- Kaum wanita turut menjalani latihan fizikal dan diajar berlari, bertinju, menari dan menyanyi di hadapan khalayak ramai
- Malahan kaum wanita di Sparta tidak terkecuali daripada tugas mempertahankan negara
- Dalam hal ini, Sparta boleh dikategorikan sebagai kerajaan ketenteraan
- Penekanan terhadap aspek disiplin dan taat setia kepada negara-kota menjadi asas perkembangan Sparta
- Malahan aspek ini tertanam kukuh dalam kalangan warganegara Sparta
- Mereka sanggup berkorban demi mempertahankan kedaulatannya
- Hal ini dibuktikan melalui siri peperangan antara Sparta dengan Persia antara tahun 490 SM hingga 449 SM
- Pada tahun 480 SM, Sparta berjaya mengalahkan Persia dalam pertempuran di Salamis
- Penekanan kepada disiplin dan taat setia seperti ini boleh menjadi contoh kepada pembinaan negara Malaysia yang lebih cemerlang

